

Jana Mali (2013)

Dolgotrajna oskrba v Mestni občini Ljubljana Ljubljana: Fakulteta za socialno delo. 171 strani.
ISBN 978-961-6569-49-1.

Monografija Jane Mali o dolgotrajni oskrbi v Ljubljani¹ prinaša poglobljeno in v nadaljnji razvoj zavrto analizo tega kompleksnega področja. Nanaša se na konkretno lokalno skupnost, vendar ni zato nič manj temeljna pri obravnavi osrednjih vprašanj vzpostavitve, izvajanja in razvoja sistema dolgotrajne oskrbe. Da je to zahtevna naloga s številnimi odprtimi vprašanji, na katera tudi knjiga ne daje dokončnih odgovorov in rešitev, avtorica nakaže že v predgovoru, ko pravi, da je »osrednje sporočilo te knjige, tudi želja in nuja« to, da predlagane spremembe »zaživijo, da jih preizkušamo v praksi, popravljamo in nadgrajujemo« (str. 14). Za ustrezno razumevanje celotne knjige je prav tako pomemben avtoričin poudarek iz predgovora, da knjiga pripoveduje o ljudeh, da so ljudje središča tema knjige.

Poleg predgovora, v katerem avtorica pojasni tudi kontekst nastajanja knjige in njeno strukturo, osrednje pojme in terminološke zagate, knjiga obsega pet vsebinskih poglavij, sledita obsežen seznam literature in virov ter uporabno stvarno kazalo.

Prvo poglavje »Dolgotrajna oskrba« predstavi razloge za nastanek in ključne značilnosti dolgotrajne oskrbe. Avtorica opiše zlasti staranje prebivalstva in dezinstucionalizacijo kot poglavitna razloga za razvoj dolgotrajne oskrbe, pojasni spremembe v družinskih razmerjih in medgeneracijskih odnosih. Demografske spremembe oziroma spreminjanje razmerja med tistimi, ki potrebujejo pomoč, in tistimi, ki jo lahko zagotovijo, ter s tem povezane prognoze razvoja družbe, ki jih številni prepogosto prikazujejo kot problem, katastrofo, preplah ipd., avtorica prepričljivo osvetli s pozitivnim pogledom, ko pravi, da jih »lahko razumemo tudi kot možnost za iskanje novih oblik sožitja in solidarnosti v družbi« (str. 16).

Humanistična perspektiva, zavezanost človečnosti, človekovemu dostojanstvu in umestitev dolgotrajne oskrbe v ta okvir so pomembni poudarki v knjigi in pomembni prispevki Jane Mali k aktualnim temeljnim razpravam o sodobni ureditvi človeške družbe. Avtorica poudarja, da bo »dolgotrajna oskrba v prihodnosti ključna pri zagotavljanju družbene stabilnosti« in da jo zato lahko razumemo »kot globalno temo, ki zadeva celotno človeštvo« (*ibid.*). Ne glede na to, kako se bo oblikoval sistem dolgotrajne oskrbe, je ključno

prepoznati, da je osrednje vodilo dolgotrajne oskrbe *pomoč človeku, ker je človek* in ker je ohranjanje njegovega dostojanstva pomembno za človeško skupnost, za obstoj človeštva (*ibid.*).

Avtorica pojasni potrebo po razvijanju integrirane socialne in zdravstvene oskrbe, problem delitve na neformalni in formalni sektor zagotavljanja pomoči, vprašanje financiranja pa tudi spremenjeno dojetje vloge ljudi, ki jim je treba omogočiti, da so »aktivni soustvarjalci pomoči« (str. 19). Obravnavani sta še vprašanja, kdo potrebuje dolgotrajno oskrbo in kakšne so potrebe ljudi v dolgotrajni oskrbi.

V poglavju »Institucionalna razpršenost« avtorica ugotavlja, da veliko Ljubljančanov, ki potrebujejo dolgotrajno oskrbo, živi v institucionalnem varstvu zunaj Ljubljane, razpršeni so po vsej Sloveniji, številni zelo

¹ Delno prirejena recenzija v angleščini je bila objavljena v reviji *Dialogue in Praxis*, 2014, 3, 2. Dostopno na: <http://dialogueinpraxis.fsd.uni-lj.si/index.php?id=5&a=article&aid=40> (10. 3. 2015).

daleč od domačega okolja, sorodnikov, prijateljev, znancev. Avtorica v tej zvezi poleg zelo negativnih posledic za kakovost življenja ljudi opiše tudi negativne finančne in socialne posledice za Ljubljano, povezane s odtekanjem denarja in storitev iz Ljubljane. Če bi ljudje, ki potrebujejo dolgotrajno oskrbo, ostali v Ljubljani, bi ta lahko imela boljšo socialno infrastrukturo, dodatne možnosti zaposlitve, tudi mladih, in druge prednosti, opozarja Jana Mali, saj dolgotrajna oskrba »ni zgolj strošek za socialno državo, temveč investicija v drugačne načine sobivanja ljudi« (str. 41). Avtorica se seveda ne zavzema za ustanovitev posebnega socialnovarstvenega zavoda v Ljubljani, temveč za razvoj ustreznih služb, ki bi lahko sprejele, nastanile in oskrbele stanovalce zavodov, ki zdaj živijo zunaj Ljubljane, in za ustrezno vizijo dolgotrajne oskrbe v Ljubljani, ki bi zadovoljevala potrebe ljudi, ki tu živijo (str. 42).

V naslednjem poglavju, »Dolgotrajna oskrba v Mestni občini Ljubljana danes«, logično sledi pregled obstoječih služb in institucij, za katere avtorica med drugim ugotavlja, da je »njihovo delo izjemno fragmentirano in nekoordinirano« (str. 93). V tej kratki predstavitvi ni mogoče zajeti obsežne analize konkretnih oblik pomoči v Ljubljani. Obravnavane so v okviru petih kategorij: nastanitvene oblike, preživljanje časa in zaposlitev, osebne storitve in zagovorništvo, spremljajoče dejavnosti, organizacijska vprašanja. Na koncu poglavja avtorica piše o izzivih dolgotrajne oskrbe v Ljubljani. Omeni tudi proces dezinstytucionalizacije in medsebojno povezanost z razvojem dolgotrajne oskrbe, ki sta oba usmerjena v zagotavljanje »dovolj raznovrstne ponudbe pomoči za samostojno življenje v skupnosti« (str. 97).

Poglavje »Uporabniška perspektiva« prikaže pogled uporabnikov, ki so lahko »najboljši ocenjevalci prilagojenosti služb njihovim resničnim potrebam« (str. 99). Zbrani podatki so analizirani in povzeti po treh sklopih: dejavnosti (kaj posamezne službe ponujajo), vpliv (nadzor nad lastnim življenjem, vpliv uporabnikov na delovanje služb ipd.), odnosi (porazdeljenost moči, spoštovanje, upoštevanje zasebnosti ipd.). Pregledu ugotovitev po posameznih organizacijah sledi ocena ustreznosti služb, v kateri avtorica med drugim ugotavlja, da »službe večinoma izpolnjujejo svoje temeljno poslanstvo ter uporabnikom pomagajo in jih podpirajo«, da pa je »med deklarirano ponudbo in dejansko izvedbo pogosto razlika«, zlasti pri zagovorništvu in pri osebni načrtovanju in izvajanju storitev, in da

(o)cene naših sogovornikov kažejo tudi na to, da je treba razvijati prav najbolj kapilarne in vsakdanjemu življenju podobne storitve, saj so uporabniki z njimi najbolj zadovoljni (str. 127).

V zadnjem poglavju z naslovom »Identiteta dolgotrajne oskrbe v Ljubljani« (ki je, kot pojasni avtorica, nastalo v sodelovanju z Vitom Flakerjem) so med drugim oblikovani predlogi za vzpostavitev, vzdržnost in razvoj dolgotrajne oskrbe v Ljubljani in operacionalizacija teh predlogov. Poudarjena je nova paradigma dolgotrajne oskrbe, za katero »je značilno, da je integrirana, zunaj- in protiinstucionalna, njen cilj pa je ljudem zagotoviti polno, samostojno življenje, z aktivnim vključevanjem v skupnost«.

Omenila bi še avtoričino trditev, da so potrebe ljudi, ki potrebujejo dolgotrajno oskrbo, oziroma ljudi iz ranljivih skupin v splošnem enake potrebam drugih ljudi, »(o)dločilna razlika med njimi je v tem, da so bodisi zaradi svoje stiske bodisi zaradi nalepke prikrajšani za možnosti, ki jih imajo drugi«, iz tega pa izhaja, da »potrebujejo podporo in pomoč pri ohranjanju, obnavljanju in pridobivanju tistih pravic in možnosti, ki so za druge samoumevne,« in da »velikokrat potrebujejo tudi drugačne, po navadi razmeroma inovativne rešitve za svoje stiske« (str. 129–130). Kakšen naj bo torej odgovor, reakcija skupnosti na te stiske ljudi? Naj jih pošlje v ustanove daleč stran?

Knjiga sporoča, da je »za vzpostavlanje koordiniranega sistema odgovorov na posamične stiske« potrebno vsaj troje, in sicer:

(1) jasna paradigmataska usmerjenost z dobrimi artikuliranimi načeli, (2) dobra strategija in (3) jasno določeni načini reorganiziranja služb, da bodo prenesle težišče iz ustanov v skupnost, ter vzpostavljanje novih služb in novih načinov dela (še posebej tistih, ki uporabnike bolj vključijo). (Str. 131.)

Obsežni avtoričini predlogi za razvoj dolgotrajne oskrbe v Ljubljani so zelo konkretni, podprti s podatki in navezani na obstoječe stanje, ki je bilo predmet analize prejšnjih poglavij. Vloga Mestne občine Ljubljana je, da »za to področje izdelava program dejavnosti za to mesto,« je odločna avtorica (str. 143).

Ljubljančani torej ne morejo več čakati na nove domove, ne morejo več potrpežljivo čakati, da bo država sprejela zakon o dolgotrajni oskrbi, saj potrebujejo oskrbo tukaj in zdaj, že danes. (Str. 38.)

Naj s to mislijo povabim (brez kategoriziranja ciljnih skupin bralcev, poimenovanih kot strokovnjaki, načrtovalci in izvajalci politik, uporabniki, ponudniki storitev na tem področju ipd. in brez eksplicitnega pojasnjevanja, da je zanje knjiga nepogrešljiv in bogat vir znanja, razmišljanj, idej) k branju nove monografije Jane Mali vsakogar, saj so »na preizkušnji naši medsebojni odnosi, predvsem pa čut do sočloveka ... postavljamo si temeljna vprašanja o sožitju« (str. 16).

Barbara Kresal